

Om den saakaldte Halvø „Hindsholm“,

en geografisk Bemærkning af Biskop, Dr. C. T. Engelstoft.

Den nordøstligste Del af Fyn kaldes af de nyere Geografer ofte „Halvøen Hindsholm“, der da siges at være forbundet med Fyns Fastland ved det brede Drag mellem Odense- og Kjertemindesfjord, hvorpaa Munkebo ligger*). Men ligesom Benævnelsen „Holm“ allerede kunde vække Tvivl om Rigtigheden af denne Talebrug, saaledes savner den ogsaa al historisk Berettigelse, hvor sjensynligt det end er, at der virkelig nu ligger en stor Halvø fra Kjertemindesfjord til Fynshoved. Navnet „Hindsholm“ har nemlig ingensinde været givet den, men er Benævnelsen paa den nordligere Del af den nuværende Halvø, som i fordums Dage har været skilt fra Fyns Fastland ved en Vig af Odense Fjord, der vest fra skar ind imellem Mesinge og Drigstrup Sogne og kaldtes *Thorup-Strand*. Denne Vig af Odensefjord strakte sig næsten helt ud til Storebelt og kan en Gang have gjort Hindsholm til en fuldstændig Ø; i en Længde af næsten 3000 Alen og med ulige Brede delte den sig mod et lidet Højland, Gedskov-Hoved, som var en kongelig Forlehnning under Nyborg Slot og 1558 blev tillagt Kjertemindes Magistrat**); den nordligste Arm nærmede sig saa stærkt til Storebelt, at der kun var en liden Landstrimmel imellem Vandene, et lavt Jordsmon, som kunde overskyldes ved Højvande og gav Vigen Afløb gjennem en Bæk, *Bodsbæk*, saaledes som denne endnu danner Afløbet for det nu isøvrigt helt afdæmmede Leje for den gamle *Thorup-Strand****) i en Afstand af $\frac{1}{4}$ Mil nord for Kjertemindes, Grænsen mellem Byens Jorder og Hindsholm.

*) Efter Scheel (Krigens Skueplads 1785, S. 256), hvor alt Landet nord for Kjertemindes Fjord regnes til Halvøen Hindsholm, og Kjertemindes siges at ligge paa Hindsholm, har Baggesen (Danske Stat 1840, S. 257), at Halvøen Hindsholm staar i Forbindelse med Fyns Land ved den 2000 Al. brede Munkebo Tange mellem Odensefjord og den indre Del af Kjertemindesfjord, og hos Trap (Kgr. Danmark 1858, S. 613) hedder det, at „Kjertemindesfjord strækker sig ind imellem Hindsholm og den sydlige Del af Bjerger Herred“, og Side 579: „Kjertemindes ligger paa Halvøen Hindsholms sydligste Punkt“, og 2den Udgave S. 45 og 86 og 87, at „Drøby har Navn af det Drag, som forbinder Hindsholm med Fyn.“ I de geografiske Lærebøger hentyder den konstante Benævnelse „Halvøen Hindsholm“ til samme Misforstaelse (Riise Geogr. S. 136, Velschow S. 49).

***) Aktstk. udg. af Fyns St. lit. Selskab 1. S. 151.

***) eller Vejle, som den kaldes i danske Atlas VI, 565—66.

Videnskabernes Selskabs Kaart viser endnu til Dels disse Vandforhold og ligeledes Mansas Amtskart 1825; men de senere vise inddæmmed Strand med Udløb gjennem Bodsbæk. Naar vi saaledes tænke os det hele, nu mere eller mindre tørlagte Engdrag opfyldt med Vand indtil den smalle Landstrimmel mod Storebelt, som endnu kaldes „Dreiet“*), og i forrige Tider kunde overskyldes af Havet, have vi en Landdannelse for os, der godt forklarer, at det nord for Bodsbæk og Thorup-Strand liggende Landstrøg kunde kaldes en Ø eller Holm, men ingenlunde en Halvø, saa meget mindre som Færdselen over det smalle Dreie endog var usikker og undertiden maatte ske med Baade, hvoraf Bækken skal have sit Navn. Som en saadan med Fastlandet svagt forbundet Holm, staar dette Landskab klart og skarpt betegnet paa det nævnte Amtskart af 1825 og Fyns Kaartet 1840. Men i vore Dage, da den synlige Grænse er forsvundet ved det hele Lavlands Inddæmning fra begge Ender og dets Tørlægning, kan det, navnlig fra et militært eller strategisk Standpunkt, falde bekvemt at udstrække Navnet til den hele store Halvø fra Kjertingfjord til Fynshoved, hvad ogsaa flere Smaakaart have optaget f. Ex. det, der ledsagede Fyns Vejviser af 1870 og stadig forhandles. Men ligesom det er historisk uberettiget, saaledes støder det ogsaa an imod de uudslettelige Spor, som den gamle Landdeling har efterladt sig i fysisk og administrativ Henseende saa vel som i den folkelige Bevidsthed.

Fysisk danner det Landstrøg, hvormed man vil forsøge Hindsholm, navnlig Munkebo og Drigstrup Sogne, etsammenhængende Højland, der hæver sig højest mod Nord, medens det tilstødende Hindsholm begynder som en vid Slette, og først henimod den østlige og nordlige Strand efterhaanden hæver sig og sætter ud lignende Bakkedrag imod Havet. De udgjøre derfor snarere to ensformige Landdannelser, den ene ved Vandet fra Odensefjord, den anden ved Storebelts Vand, end nogen naturlig Helhed.

Efter den ældgamle Herredsdeling hører Hindsholm vel til Bjerger Herred, der omfatter hele det nordøstlige Hjørne af Landet; men dog har det stedse udgjort en særlig Retskreds og stod under Nyborg Lehn, medens det øvrige Bjerger Herred stod under Lehnsmanden paa Næsbyhoved eller Odensegaard. Hindsholm havde sin Herredsfoged, sit Thingsted (Dalby), sin Thingdag (Tirs-

*) Markkaartet i Traps Kgr. D. S. 578.

dag) og Segl; dog regnedes det i gejstlig Henseende ikke for et helt Herred, og dets Thing blev i den ældre Tid ikke benævnet Hindsholm Thing, men Hindsbothing og Retskredsen Hindsbo-Herred*), maaske for at antyde, at denne Særstilling mere havde sin Grund i Hensyn til Befolkningen („Almuen paa Hindsholm“) end i Landskabets Betydning. Dets Navn selv maatte udelukke alle andre fra dette Thing; men de to nærmeste Nabo-sogne udelukkede ogsaa sig selv ved en lignende Særstilling: Munkebo dannede fra Oldtiden et Birk i Forbindelse med Drigstrup, og fra 1413 havde Kjerteminde sin særlige Kjøbstad-Jurisdiction. Munkebo-Birk blev nedlagt 1578 og forlagt til Bjerge Herreds almindelige Thing i Kjølstrup**), og dette har nu i Forening med Aasum Herred sin Herredsfoged i Odense. Men Hindsholm har beholdt sin Særstilling og kaldes nu Hindsholms Herred med sin Herredsfoged i Kjerteminde, dog fra 1757 under Odense Amt***). Den kirkelige Landsdeling kjender ogsaa kun fire Sognekirker paa Hindsholm og Biskop *Jac. Madsen* har meget nøjagtig betegnet Hindsboherreds Grænser: „en Bæk sydvest, strax ved Kjerteminde“, nemlig sydvest i Herredet, Bodsbæk $\frac{1}{4}$ Mil nord for Kjerteminde. Folkebevidstheden skjælner ogsaa endnu skarpt mellem Hindboere og Fastlandets Befolkning, og Beboerne af Munkebo, Drigstrup og Kjerteminde vilde blive meget overraskede ved at benævnes som Indbyggere

*) Vedel Sim. Fyens Vilkaar under Grevens Feide. S. 95, 96, 103. — *Jac. Madsens* Visitatsbog, udg. af Crone S. 134—135, 142, 156, 163.

**) Historisk Tidsskr. 4. S. 599. *Jac. Madsen* S. 135.

***) Da Kjerteminde ogsaa fra ældre Tid laa under Nyborg-Lehn eller Amt, havde man dér det ejendommelige Forhold, at en Kjøbstad hørte under ét Amt og laa paa et andet Amts Grund (*Danske Atlas*, VI, S. 610).

paa „Halvøen Hindsholm“; de kjende kun Hindboere ude paa „Holmen“.

En vilkaarlig og stiltiende Forandring af geografiske Navne er ikke uden Betænkelighed, selv i militær Henseende, hvad en uforsætlig Navneforandring kom til at vise ved en helt vel bekendt Gaard i Haarby Sogn, Baag Herred, Filstrupgaard*). Paa Videnskaberne Selskabs Kaart og paa Amtskaartet 1825 har den sit rette Navn; men paa Fyns Kaartet 1840 er dens Navn skrevet Eilstrupgaard, og dette er ikke alene gaaet over til *Bulls* Kaart 1856, men har ogsaa, formodentlig fra Kaartene, fundet Optagelse i Traps Kgr. Danmark 1ste Udgave S. 676. Da nu i Krigsaaret 1864 et Detachement fik Ordre til at indkvartere sig i Haarby Sogn med Hovedkvarter paa „Eilstrupgaard“ og kom til Sognet, søgte og spurgte man forgjæves efter en Gaard af dette Navn; Chefen maatte da tage Hovedkvarter i Akkerup Præstegaard og fik først efter flere Aars Forløb Forklaringen af denne Konfusion, som dog naturligvis saa langt fra Krigens Skueplads den Gang ingen Følger havde**).

*) Den skrives Filstrup 1625 og 1627 (*Vedel Simonsen* Jørg. Brahes Levnet S. 25 og *Bruuns* danske Saml. 2. Række 3, 143, hvor det i Noten opkastede Spørgsmaal: hvor? saaledes er hermed besvaret), Filstrupgaard 1718 (*Hofm.* Fund. V, 198), Filstrupgaard 1757 (*Kalkar* de catechetiske Skoler i Odense S. 9) og Fielstrup 1774 (*danske Atlas* III, 467 og VI, 660 og paa det tilhørende Kaart) og *Jonge* (Kgr. D. 290). Den tilhørte en Tid Medlemmerne af Familien *Mule* i Odense, blev skjænket til de catechetiske Skoler og i 1750 solgt for 5060 Rbd.

**) I anden Udgave af Traps Værk har Gaarden nu faaet sit rette Navn igjen (IV, 157) og ligesaa paa Generalstabens Kaart, medens Eilstrup endnu staaer paa Christianis Fynskaart.

Topografiske Oplysninger fra Agger,

af A. Østerhol.

Naar undtages, at de tyske Tropper 1864 naturligvis ogsaa aflagde et Besøg i Agger, haves der, saa vidt jeg véd, kun Efterretninger om, at Agger to Gange har været Gjenstand for fjendtlige Angreb.

Den første Gang var Slaget ved Nabe i Krigen mod *Svenskerne* 1657. I afdøde *C. C. Andresens* fortjenst-

fulde Bog „Om Klitformationen“ (1861) siges, at der paa den Tid fandtes en Kanal, som saa Grund af en Revle i Havnemundingen var saa grund, at *Svenskerne* gik over den. *Andresen* henstiller det som tvivlsomt, om der til den Tid har været en Kanal; men selv om en saadan ikke fandtes, egnede de stedlige Forhold sig allige-